

СТАНОВИЩЕ

от проф. д-н Невена Стоянова Богацевска

ИПАЗР“Н. Пушкиров“, Селскостопанска академия, гр София

на материалите, представени за участие в конкурс за заемане на академичната длъжност “професор“ по професионално направление 6.2. Растителна защита, специалност Растителна защита (фитопатология)

В конкурса за „Професор“ обявен в ДВ бр 71 от 26.08.2014г. на сайта на Добруджански земеделски институт - Ген. Тошево и на Селскостопанска академия за нуждите на института се явява само един кандидат доц. д-р Валентина Георгиева Енчева

Кратки биографични данни

Валентина Енчева е родена на 08.04.1956г. в гр. Тервел. През 1979г. завършва пълния курс на ВСИ, гр. Пловдив специалност Растителна защита. Редовен докторант в ИПС“Добружа” - Г. Тошево. През 1986г. защитава дисертация на тема “Проучване върху сроковете на сеитба при хидрофобизиране семената от слънчоглед“ и получава научната степен “Кандидат на селскостопанските науки“ по научна специалност Растителна защита (Диплома №15956/23.07.1986г ВАК). Работи като научен сътрудник в ИПС“Добружа” - Г. Тошево в секция “Растителна защита“. През 1998г. е избрана за старши научен сътрудник II ст. (№19115/27.05.1998г, ВАК научна специалност растителна защита – фитопатология), доцент (2010г. - ЗРАСРБ), която академична длъжност заема до настоящия момент в секция “Селекция на слънчоглед“. Ползва свободно английски и руски език.

Научен ръководител на н.с. И. Илиев, докторант в свободна форма на обучение на тема “Възможности за пръскане на слънчогледа с тракторна пръскачка“с успешна защита през 2004г.

Участва в редакционната колегия на сп.“ Field crop study,, издание на ДЗИ - Ген. Тошево от 2011г. до сега.

Ръководител и изпълнител в научно - изследователски проекти към СА, МЗХ и международни проекти (ISYS, MIS-ETC 792 Romania - Bulgaria Cross - Border Cooperation Programme 2007-2013г; BG51PO 001-3.3.07-0001 Европейски социален фонд на ЕС- 2014г).

Научен секретар на института е в периода 2012 – 2012г., зам. директор от 2012г. до сега.

Член на СУБ и председател на “Аграрни науки“ клон Добрич през 2001-2005г.

Общо описание на представените материали

Кандидатът доц. д-р **В. Енчева** участва в конкурса за професор с **47** научни публикации, **3** ръководства, **24** бр. патенти за оригинални български хибриди и сортове слънчоглед, патент за биохербицид за борба със синята китка и метод за производството му.

Публикациите могат да бъдат класифицирани както следва:

Публикации в научни списания общо **34** статии, от които в списание с импакт фактор (**1** бр. IF-0,705), **17** в реферирани списания; **13** в сборници от научни форуми (**11** от международни, **2** от национални); два доклада са под печат в сп. Helia (№39,40).

Научните трудове са публикувани в:

списания с импакт фактор: Euphytica (№10 IF-0,705);

международни списания: Bulg. J. Agric. Sci. (№6,7,8,13,14,22,23); Turkish J. Agric. Nat. Sci. Special Issue (№48,49,50); Helia (№3,12,27, 39,40,41,42);

български списания: Растениевъдни науки -(№16,27,36); Почвознание, Агрохимия и

Екология (№46); Селскостопанска наука (№44,45); FCS - Изследвания върху полските култури (№17,18,25,28,32,33);

сборници издания на СУБ: Научни съобщения на СУБ клон Добрич (№2,4,5,11,15);

Научни трудове на ВСИ, гр. Пловдив (№1);

сборници от международни конференции (№21,24,30,34,35,37,38,39,40,47);

сборници от национални конференции (№9,29).

На английски език са отпечатани 26 научни статии и доклади. Самостоятелни са 6. Доц. Енчева е първи автор в 16 публикации, втори автор в една, трети в 11.

Научната продукция - статии, доклади, ръководства, патенти- на доц. Енчева е представена както самостоятелно, така също и от колективи, включващи специалисти в различни области на селскостопанската наука.

Приемам за рецензиране 47 научни статии и доклади, които отговарят на изискванията на Правилника на СА за приложение на ЗРАСРБ.

Научните статии и доклади (самостоятелни и колективни) по конкурса са плод на методически правилно поставени и изведени полски и оранжерийни опити, задълбочено обсъдени и анализирани резултати, статистически обработени, съпоставени и интерпретирани със световните научни достижения.

Отражение на научните публикации на кандидата в литературата

Научните трудове на доц. Енчева са цитирани общо 72 пъти в международни списания, книги и сборници от конгреси. Не приемам 23 цитата от предложената справка, които са скрити автоцитати. След направения преглед в Google - наука допълвам информацията с нови 14 цитата, 7 от които в списания с импакт фактор.

Обща характеристика на дейността на кандидата

Научната кариера на доц. д-р В. Енчева е свързана с насоките на развитие на института и секцията, в която работи повече от 33 години, отглеждане, опазване и създаване на устойчиви линии хибриди и сортове слънчоглед от болести и паразита синя китка.

Комплексният подход и задълбоченото изучаване от кандидатката на видовия състав, цикъла на развитие, агресивност и вирулентност на причинителите на гъбни болести и паразита синя китка по слънчоглед, методите на инокулация, взаимоотношение на генотипа на културата, патогена, условията на отглеждане и климатични фактори, източници и типове на устойчивост, прилагането на класически и нови селекционни подходи, имат важно научно и приложно значение и са основа за разработване на цялостна стратегия за борба с икономически важните болести и паразита синя китка при слънчоглед за получаване на екологично чиста продукция.

Научни и научно - приложни приноси

*За първи път в България се съобщава причинителят на бяла ръжда по слънчоглед *Albugo tragopogonis*. Описана е симптоматичната картина, цикълът на развитие и се предлагат средства за борба. (№2)

*Изолирани и идентифицирани са причинителите на кафяви листни петна по слънчоглед: *Alternaria helianthi*, *A. alternata* и *A. znniae*. Масово разпространен в основните производителни райони на страната е видът *A. alternata*. Климатичните условия не оказват влияние върху проявата и развитие на заболяването през вегетацията (№24,28).

*Описани са симптомите, цикъла на развитие и разпространението на склероцийното гниене по слънчоглед. Причинител на заболяването е почвената гъба *Macrophomina phaseolina* (syn *Sclerotium bataticola*). Развива се в кореновата и проводящата система на растенията и причинява увяхване. Благоприятства се от високи температури, ограничено

количество на валежи и нарушена агротехника (№34).

*Сухото гниене на слънчоглед се причинява от гъби от род *Rhizopus*. Патогените се развиват епифитно по цялото растение, единично или в смесена инфекция с видове от род *Alternaria*. Заразяването се улеснява от ларвите на памуковата нощенка. Семената добити от болните пати са дребни спаружени и нямат кълняемост. Предложени са мероприятия за ограничаване възникването на епифитотии (№15).

*Естествената популация на причинителя на сиви петна *Diaporthe (Phomopsis) helianthi* е хетерогенна по агресивност. Установена е положителна корелация между генотипа на растението - гостоприемник, агресивността на изолатите на гъбата, начинът на отглеждане (срок и гъстота на сеитба, торене, обработка на почвата), високите температури и периодичните валежи (№6,8,14,28).

*Разработен е метод за получаване на биохербицид от супер паразитната гъба *Fusarium oxysporum* f. sp. *orthoceras* за борба със синята китка *Orobanche cumana* при слънчоглед. Биопрепаратът е безвреден за човешкия организъм (№1).

*Предложен е нов експресен и точен метод за изкуствено инокулиране на растения слънчоглед във фаза бутонизация с *Diaporthe (Phomopsis) helianthi*, за тестване на селекционни материали. Разработена е скала за отчитане степента на проява на заболяването. Установена е висока положителна корелация между изкуственото и естествено заразяване (№7).

*Проучена е реакцията на едногодишни (184 образци) и многогодишни (278 образци) диви видове слънчоглед от род *Helianthus* към *Ph. helianthi*, *Alternaria* sp., *Phoma macdonaldi*, *Plasmopara helianthi* и *Orobanche cumana* (№17,25, 43,45,47). Отбрани са образци с висока степен на устойчивост и са създадени линии и хибридни комбинации със съчетание на устойчивост към причинителите на болести и синя китка (№5, 22,29,32,43,44,46).

*Установено е отношението на наши и интродуцирани хибриди слънчоглед към *Ph. helianthi* и *Phoma macdonaldi*. Българските хибриди са чувствителни към патогените. Късните хибриди се нападат в по-ниска степен от средно ранните и ранните (№4,26).

*Създадени са линии и хибридни комбинации слънчоглед с устойчивост към причинителите на мана, фома, фомопсис, склеротиния, паразита синя китка и хербициди, чрез гама - индуциран партегенезис (№12,13,16,18,30), съчетаване на междувидова хибридизация, ембрио култивиране и класически селекционни методи (№3,9,10, 21,23,27,29,33,39,41,42,48), които се използват в селекцията за създаване на хибриди и сортове с комплексна устойчивост, повишаване съдържанието на масло в семената и продуктивността (№35,36,37,38, 40,49,50).

Приложни приноси

*Разработени са ръководства за Добрите растително защитни практики при слънчоглед и рапица (колектив) и Интегрирано управление на вредителите при технически култури (колектив), издадени от МЗХ.

*Създадени от колектив и са вписани в сортовата листа на Р. България 24 хибрида културен слънчоглед с комплексна устойчивост към икономически важни гъбни болести и паразита синя китка. Хибридите Вокил и Велека са признати и районираны в Румъния.

Научните и приложни приноси са резултат от участието на доц. д-р Енчева в разнородни научни колективи, което е доказателство за умение да работи с различни специалисти. Личните приноси на кандидата ясно и точно се открояват.

Критични бележки

Приемам направената справка за приносите, но считам, че се нуждае от по-точно, подреждане, представяне и акцентирание върху основните, собствени научни и научно-приложни приноси.

